

РОМАНСЬКІ МОВИ

УДК 81'42: 811.133.1'04

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/34>**Бурбело В. Б.**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО (САМО)ПОЗНАЧЕННЯ УЧАСНИКІВ КОМУНІКАТИВНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ДАВНЬОФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено проблемі прагмакомунікативної організації жанрів словесності давньофранцузького періоду на матеріалі «Страсбурзьких присяг». Метою роботи є окреслення прагмакомунікативних потенцій французької мови на позначення учасників комунікативного процесу та вираження їхніх функцій, позицій, інтеракційних можливостей у цьому процесі. Запропоновано застосування комплексного підходу до аналізу прагмакомунікативних особливостей репрезентації учасників комунікативної ситуації із урахуванням сучасних наукових напрацювань у галузі комунікативної лінгвістики, лінгвопрагматики, дискурсології, лексико-семантичних і граматичних досліджень, історії мови. До уваги береться специфіка організації загального комунікативно-дискурсивного простору середньовічної Франції того періоду, а також мовні особливості позначення суб'єктів інтеракції із урахуванням їхніх функцій і семантичного наповнення мовних одиниць, що їх виражають, від категоріальних до спеціальних аспектиалізованих значень. Особливу роль відіграє займенникова парадигма, категоріальні значення якої утворюють базову реляційну структуру комунікативних відношень, яка аспектиалізується у соціальному плані через позначення родинних та ієрархічних зв'язків. Окреслено структуру комунікативної організації та прагмакомунікативної функції учасників. У межах ситуативного дійсису цієї комунікативної ситуації відбувається зміщення і накладання фокусів чистої знакової індексальності, референтності, а також нереперентності. Основними векторами семантизації є розбудова відношень Я/Інший як включення /виключення в межах відповідного поля суб'єктності. У прагматичному плані прямі та непрямі учасники комунікативної взаємодії постають як дійові особи промісивного мовленнєвого акту, яким на них накладається різний ступінь відповідальності за дотримання його умов.

Ключові слова: учасник комунікативної інтеракції, суб'єктність, прагмакомунікативна ознака, мовленнєвий акт, давньофранцузька мова, індексальність, референційність.

Постановка проблеми. Розвиток прагмакомунікативного напрямку сучасної лінгвістики відбувався і відбувається у рідній досліджень мовленнєвої діяльності, її організації та акціональних особливостей. Водночас лише спорадично науковці звертають увагу на системні прагмакомунікативні виміри тієї чи іншої мови, зокрема французької, або відповідні універсальні характеристики мови як такої. Таким чином, постановка питання про розгляд прагмакомунікативного компоненту мови у системному плані постає як актуальне завдання сучасної романістики. У цьому плані особливої уваги заслуговує питання про прагмакомунікативні потенції французької мови на позначення учасника комунікативного процесу і вираження його функцій, позицій, інтеракційних можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження статусу суб'єкта мовлення у комунікативному процесі, у різних типах дискурсів привертає значну увагу дослідників-мовознавців, які аналізують його соціокомунікативні, дискурсивні, актантно-функціональні, власне мовні та семіотичні виміри. Ці дослідження набувають і виміру філософського, загально семіотичного, наприклад, у відомих працях французьких дослідників М. Фуко, П. Рікера, Ж. Дерріди, М. Пеше, Р. Барта, А.-Ж. Греймаса, Ц. Тодорова, Ю. Крістевої та інших [3; 9]. Особливо слід відзначити роль французьких і франкомовних дослідницьких шкіл і напрямків у вивченні питань, пов'язаних із окресленням функцій суб'єкта мовленнєвої діяльності, аналізом їхньої складної структури у кому-

нікативній інтеракції та дискурсивному просторі, серед яких праці Ш. Баллі, Е. Бенвеніста, А. Рабателя, Ж.-К. Анкомбра, Д. Менгено, П. Шародо, К. Кербра-Орекійоні та багатьох інших [1; 4; 5; 8; 11; 15; 16; 17].

Як зазначалося у [2, с. 193-195], свідченням цього наукового інтересу і розмаїття підходів до вивчення проблем, пов'язаних із суб'єктом мовлення у двох його основних взаємообернених іпостасях відправника та отримувача повідомлення, є поява численних термінів на його позначення. Зокрема, поряд із традиційним *sujet parlant* вводяться: *locuteur, énonciateur, co-énonciateur, sujet communicant, sujet interprétant, sujet énonçant, l'être du monde, l'être de la parole, allocutaire, interlocuteur, Moi et l'Autre, émetteur / récepteur, destinataire / destinataire, auteur, narrateur, acteur, partenaire, protagoniste, actant, public, auditoire* та інші. Виокремлюються різні види колективного мовця *locuteur collectif*, такі як *communauté de communication, communauté discursive, communauté translingagière* [8, с.102-108]. Із поширенням функціонально-комунікативного підходу і застосуванням театральної метафори Е. Гофмана ці мовленнєві іпостасі розглядаються крізь призму комунікативної ролі, «лиця, функції» (*rôle, face, fonction*), а у комунікативному ракурсі виділяються його *compétences, savoir faire* і т. п. У свою чергу, у річищі семіотичних і наратологічних досліджень, передусім у потрактуванні французького літературного структуралізму, який розвивав ідеї В. Проппа, детально аналізуються актантні та наративні функції автора та їхні різновиди. З іншого боку, вивчаються такі вияви прагмакомунікативної настанови мовця, як думка, фокус сприйняття (*point de vue, focalisation*), відповідальність за сказане (*responsabilité, prise en charge*).

Іншими векторами досліджень є лінгвопрагматичний і дискурсивний, де у першому випадку комуніканти розглядаються як виконавці певних мовленнєвих дій для досягнення відповідної мети у складному інтерактивному процесі (Е. Гофман, П. Браун, С. Левінсон, К. Кербра-Орекійоні та численні дослідники мовленнєвих актів і теорії ввічливості), тоді як у другому випадку у центрі уваги постає розбудова образу мовця, визначена дискурсивними рамками відповідної соціальної практики, його позиціонування. Крім того, сучасні дослідники зосереджують свою увагу на взаємодії універсального та етноспецифічного, а також соціально зумовленого у розумінні та інтерпретації сутнісних характеристик і функцій мовця. Водночас не так багато робіт присвячено аналізу

образу мовця у діахронії [6], тому риторико-аргументаційні аспекти цієї проблеми зазвичай згадуються побіжно або не привертають належної уваги науковців.

Окремим аспектом дослідження проблематики суб'єкта мовлення є власне мовний вимір, а саме мовні ресурси на позначення мовця, які визначають потенційні можливості його (само)позначення та семантичного наповнення.

Ці ресурси можна представити у вигляді семантичного поля, у центрі якого знаходяться займенники на позначення особи, а наступні відцентрові вектори спрямовуються до все більш семантично градуйованих і деталізованих аспектів, які визначають суб'єкт мовлення за антропологічними, соціальними, професійними, психологічними та іншими ознаками, принципами індивідуалізації чи узагальнення. Під час просування від центру до периферії відбувається також розвиток та ускладнення прагмакомунікативного функціонального навантаження цих мовних елементів у контексті спілкування. До основних із них слід віднести:

- (само)позначення комунікантів через їхні відповідні комунікативні позиції;
- аспектуалізацію семантичного «наповнення» позначення особи.

(Само)позначення комунікантів відбувається передусім як позначення присутності і самореференції «істоти у світі», базовою формою вираження яких є займенник. Водночас особовий займенник містить і можливості реалізації комунікативної функції та позиціонування особи як суб'єкта мовлення, адресата тощо. Тому загальна категорійна семантика особових займенників доповнюється такими категорійними ознаками, як визначеність / невизначеність, включення / виключення, індексальність, сукупність / окремість, належність до різних типів займенників – присвійних, вказівних, неозначених. Окрім того, визначальним залишається протиставлення Я / не Я (Інший), у межах якого ці два члени опозиції можуть зближатися, віддалятися, перетинатися, тобто фокус «погляду» на себе стає все більш відстороненим, екстеріоризованим, містить позицію Іншого. Під час усе більшої аспектуалізації у позначенні особи збільшується і «присутність» іншого у класифікації належності суб'єкта до певної категорії. У цьому ми також вбачаємо глибинний принцип діалогізму, поліфонії, закладений у мовній системі (див. праці О. Дюкро, дослідницької школи ScaPoline [14]). У свою чергу, звертання, яке постає і як сукупність відповідних термінів на позначення особи, і як синтаксична

функція, є прототиповим засобом установаження комунікативного зв'язку, здійснення прагмакомунікативної фатичної функції (за Р. Якобсоном). Водночас важливими і ще не досить вивченими аспектами є сутність, роль і функції імені власного на позначення особи.

Постановка завдання. У цій статті ми розглянемо форми і засоби (само)презентації мовця на початковому етапі давньофранцузького періоду, які засвідчують особливості становлення ідентифікаційної парадигми французької мови у прагмакомунікативному вимірі на матеріалі «Страсбурзьких присяг» (IX століття).

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи цей матеріал, слід брати до уваги особливості організації загального комунікативно-дискурсивного простору середньовічної Франції того періоду, а саме:

1) чинник двомовності – латина / давньофранцузька мова;

2) різний статус цих мов і відповідний їхній жанровий розподіл у динаміці;

3) переважно усна форма функціонування давньофранцузької мови та її сукупно діалектний характер;

4) властива цій добі система жанрів публічно орієнтованої словесності, комунікативна організація яких ураховує чинники (не)спеціалізації кола адресатів і відповідного рівня їхніх мовних, дискурсивних, прагмакомунікативних, енциклопедичних компетенцій у динаміці їх розвитку;

5) синтетичний характер системи давньофранцузької мови.

«Страсбурзькі присяги» (842 р.), наведені в історичних хроніках Нітгарда *Nithardi Richarii abbas De dissensionibus filiorum Ludovici Pii libri III*, є першою пам'яткою давньофранцузької мови і складаються із двох частин: присяги Людовика II Німецького:

Pro Deo amur et pro christian poblo et nostro commun salvament, d'ist di in avant, in quant Deus savir et podir me dunat, si salvarai eo cist meon fradre Karlo et in aiudha et in cadhuna cosa, si cum om per dreit son fradra salvar dift, in o quid il mi altresi fazet et ab Ludher nul plaid nunquam prindrai qui, meon vol, cist meon fradre Karle in damno sit

та присяги армії його брата Карла Лисого:

Si Lodhuvigs sacrament que son fradre Karlo jurat conservat, et Karlus, meos sendra, de suo part non los tanit, si io returnar non l'int pois, ne io ne neuls cui eo returnar int pois, in nulla aiudha contra Lodhuvig nun li iv er [18].

Сам Карл виголошував свою присягу «тедеською» (германською) мовою, щоб його зрозуміло

германомовне військо брата. Брати уклали таким чином угоду, спрямовану проти їхнього третього брата – Лотаря.

Комунікативна ситуація містить, отже, безпосередніх суб'єктів мовлення, адресатів, а також третіх осіб, учасників ситуації, на яких вказується у тексті як на відповідальних та/чи бенефіціарів цієї угоди. Такий текст відноситься до адміністративно-юридичної царини, яка у той період мала тільки латинську форму вираження. Проте латина ставала все більш незрозумілою для переважної більшості неосвіченого населення, до якого слід віднести військових та іншу публіку, присутню на церемонії, що мала зрозуміти і засвідчити присягу. Саме тому присягу виголошували «народною» романською тобто давньофранцузькою мовою.

Позначення учасників із різним ступенем залучення до ситуації та вказання на референційні зв'язки між ними у межах цього конкретного комунікативного дійсису відбувається за допомогою таких мовних засобів:

1) займенників:

- особових і присвійних займенників першої особи однини (*eo / io, me, mi, meon, meos*);

- присвійних займенників першої особи множини (*nostru*);

- особових і присвійних займенників третьої особи однини (*il, son, suo*);

- вказівних займенників (*cist*);

- неозначених займенників (*neuls*);

- відносних займенників (*cui*);

2) лексичних одиниць:

- імен власних (*Karlo / Karlus, Ludher, Lodhuvigs*);

- імені божества (*Deus*);

- термінів на позначення родинних зв'язків (*fradre*);

- термінів на позначення відносин влади (*sendra*);

- термінів на позначення спільноти (*christian poblo*).

Слід зазначити, що вживання особових займенників на ранньому етапі давньофранцузького періоду було відносно нечастим, із огляду на синтетичний характер тогочасної граматичної системи. Тому таке часте і значною мірою надлишкове вживання особового займенника першої особи у тексті «Страсбурзьких присяг» має декілька функцій:

- забезпечення адекватного сприйняття повідомлення, особливо у разі його великої суспільної значущості та з огляду на усну форму виголошення, як у цьому випадку, що виходить із

універсальної мовної закономірності щодо семантичної надлишковості, потрібної для розуміння повідомлення;

- комунікативно-дієтичну, спрямовану на виділення суб'єкта повідомлення;
- соціальну, що підкреслює знаність і впізнаваність, особливий статус суб'єкта мовлення як такого, що бере на себе відповідальність і зобов'язання щодо проголошеного у 1 частині;
- прагматичну, спрямовану на самовизначення у термінах відповідальності щодо взятої обіцянки.

Особливого значення набувають у цьому контексті мовні одиниці на позначення відношень, передусім належності, присвійності, родинних зв'язків, соціального статусу, які забезпечують окреслення базового семантичного простору залучення (або виведення) суб'єкта до спільноти та його позиціонування у ній. Ці зв'язки виражаються за допомогою категорійних значень референційного та індексального планів, які містять включення, обмеження, виокремлення, а також указування, «монстрацію», набуваючи аспектуалізованих значень у словникових одиницях на позначення спільнот, родинних і соціальних відносин. Зокрема, присяга Людовика починається з указування на залучення до християнської спільноти (*Pro Deo amur et pro christian poblo et nostro commun salvament*). Далі ми спостерігаємо власне виокремлення в межах залежності від вищої божественної суб'єктності (*in quant Deus savir et podir me dunat*), що певним чином збалансовується вказуванням на власну суб'єктну спроможність до дії (*si salvarai eo*) та, у прикінцевому фрагменті, позначенням власної волі мовця (*meon vol*). Розширення суб'єктності мовця відбувається шляхом зазначення родинних зв'язків, що підсилюється індексальною функцією вказівного займенника і зазначенням власного імені пов'язаної із мовцем особи, яка виступає у подвійній ролі адресата / бенефіціара повідомлення (*cist meon fradre Karlo*). Ця формула двічі використовується у реченні, що свідчить про її важливе прагмакомунікативне навантаження у цьому промісивному акті. Таке дублювання детермінативів не є властивим для сучасної французької, а в юридичному дискурсі, де точність референтних зв'язків набуває особливого значення, виражається переважно ко-текстними засобами відсилання до текстового оточення типу «вищезазначений». У цій ситуації усного виголошення присяг відбувається загальнокатегоріальне кон-текстне вказування на учасника інтеракції. Інакше кажучи, в умовах становлення

юридичного дискурсу шляхом його продукування в усній формі така «чиста» форма індексальності у надлишковому фокусуванні на комунікативному позиціонуванні першої особи і її поширенні на інших учасників через використання присвійних займенників надавала «показаному» об'єкту особливої відокремленості.

На особливу увагу заслуговує також іменник *om* у формі називного відмінку (*cas sujet*), який ми зустрічаємо у підрядному реченні «*si cum om per dreit son fradra salvar dift*», яке має аргументативну функцію, де цей іменник уживається в узагальненому значенні «всі», «будь-хто», «будь-яка людина». Проте саме ця форма під час розвитку французької мови граматикується і перетворюється на неозначено-особовий займенник *on*, який посідає особливе місце у займенниковій парадигмі французької мови, привертаючи увагу не лише дослідників-мовознавців [7; 10; 12; 13], але і широко використовується у сучасній французькій літературі із погляду на його надзвичайно багату категоріальну семантику. Саме така узагальнено-категоріальна семантика, на нашу думку, вже реалізується в аналізованому тексті, відсилаючи до спільноти загалом, зазвичай із чоловічою гендерною домінантою, що свідчить про процес граматикузації цього іменника.

У другій частині присяг Карла представлено у параметрах присвійності у третій особі (*son fradre Karlo*), що вказує на інший тип позиціонування колективного мовця – війська Карла та його комунікативного фокусу як учасника-свідка. Як зазначалося вище, текст першої присяги містить також безособове узагальнення / аргумент (*si cum om per dreit son fradra salvar dift*). До нього увійшло також посилання на взаємозумовлені суб'єктні зв'язки (*in o quid il mi altresí fazet*).

Зауважимо, що у другій частині присяг, виголошених військом Карла, займенникові форми першої особи мають амбівалентне індивідуально-колективне значення, забезпечуючи одночасно референтні зв'язки з особою кожного вояка і всім військом Карла (*meos sendra; si io returnar; ne io ne neuls cui eo returnar int pois*). У цьому тексті присутні і семантичні зв'язки ієрархічного плану (*meos sendra*). Тут реалізується також категоріальне значення виключення, яке стосується мовця і тих, хто знаходиться у сфері його впливу (*ne io ne neuls cui eo returnar int pois*). Комунікант, вилучений із цієї інтеракції, який є предметом угоди, позначається іменем власним, залученим до заперечно-обмежувальних конструкцій (*et ab Ludher nul plaid nunquam prindrai qui...*).

Отже, образ учасника комунікативної ситуації у межах цього мовленнєвого жанру / акту присяги розбудовується у специфічному історичному, соціальному, мовно-комунікативному контекстах. Його структура містить такі параметри: легітимацію, реляційність, перформативність. Легітимація мовця-короля імплікується соціальною організацією середньовічного французького суспільства, де суб'єктність його *Я* абсолютизується і виділяється шляхом займенникових повторів (див. вище). Водночас вона обмежується вищою божественною суб'єктністю, що переводить мовця-короля у позицію бенефіціара, наділеного певною владою і знаннями. Поле суб'єктності розширюється передусім у напрямку родинних зв'язків, які водночас є зв'язками соціополітичними, а також ієрархічних відносин влади. Суб'єктність підданих, які приносять присягу, позначається референцією до володаря.

У такий спосіб забезпечується взаємодія базових категоріальних значень та їхньої лексико-семантичної аспектуалізації. Займенник як знак, який відсилає до суб'єкта, вказує на нього, реалізує передусім загально референційну та індексальну функції. Так у межах ситуативного дієсису цієї комунікативної ситуації відбувається зміщення і накладання фокусів чистої знакової індексальності (вказівності), референтності (дієсису та ідентифікації), а також нереперентності (всезагальності / частковості).

Висновки і пропозиції. Отже, фігурантами цієї ситуації, наділеними різними функціями та ролями, виступають власне мовець-локутор як суб'єкт присяги, її бенефіціар, залучений до поля мовця передусім родинними і «присвійними»

відносинами (1 частина) та ієрархічними відносинами підданості (2 частина). Адресат повідомлення виявляється імпліцитно як досить складна структура включення / виключення, де можна постулювати включення надсуб'єктного отримувача повідомлення (*Deus*), адресата як другої сторони угоди в особі відповідного короля-брата (Карла, Людовика), присутніх королівських підданих, суспільства загалом, а в аспекті виключення – зазначення третього брата, Лотаря, проти якого об'єдналися Карл і Людовик.

У прагматичному плані прямі і непрямі учасники комунікативної взаємодії постають як дійові особи мовленнєвого акту, яким на них накладається різний ступінь відповідальності – безпосередня відповідальність за здійснення обіцянки суб'єктами цього акту, накладання обмежень вищими за ієрархією суб'єктами, накладання санкцій у разі невиконання і засвідчення цього акту. Вразливість позиції головного відповідального врівноважується високим статусом суб'єкта мовлення чи референцією до нього суб'єкта делегованого. Отже, інтерес аналізованого тексту полягає передусім в актуалізації у цій комунікативній структурі передусім базових категорійних значень, які валоризують значення індексальності та спрямування головних, особливо значущих для цього періоду, референтних зв'язків.

Виходячи із проведеного дослідження, ми вбачаємо перспективи подальших наукових досліджень у застосуванні діахронічного підходу до вивчення становлення і розвитку прагмакомунікативних значень мовних елементів в організації комунікативних ситуацій різного плану.

Список літератури:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва: Издательство иностранной литературы. 1955.
2. Бурбело В.Б. Комунікативні і дискурсивні іпостасі мовця у французькій лінгвокультурі. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип.43. Ч.1. С. 192-203.
3. Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса. Ред. П. Серио. Москва: Прогресс. 2002. 416 с.
4. Anscombe J.-C. Le ON-locuteur: une entité aux multiples visages. *Actes du Colloque de Cerisy «Dialogisme et polyphonie: approches linguistiques* (Ed. J. Bres et al.). 2005. Bruxelles: De Boeck. P. 75–194.
5. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Paris : Gallimard, 1966. 642 p.
6. Burbelo V. Le locuteur épique : l'instance discursive dans la perspective typologique et diachronique. *Науковий Вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс*. 2008. Вип. 386. С. 44-51.
7. Cartmill C. Lorsqu'un ON vaut un JE: emploi du pronom indéfini chez Mme de Sévigné. *Neophilologus*. 2004. No 88. P. 203–217.
8. Charaudeau P., Maingueneau D. Dictionnaire d'analyse du discours. Paris : Editions du Seuil, 2002. 667 p.
9. Foucault M. Histoire de la sexualité. T.1. La volonté de savoir. Paris : Gallimard. 1976. 213 p.
10. Giacalone Ramat A., Sansò A. L'emploi indéfini de *homo* en latin tardif: *Aux origines d'un «européanisme»*. *La quantification en latin* (Ed. M. Fruyt, O. Spevak). Paris: L'Harmattan, 2011. P. 93-116.
11. Kerbrat-Orecchioni C. Les interactions verbales. T.1. Paris : Armand Colin, 1998. 318 p.

12. Landragin F., Tanguy, N. Référence et coréférence du pronom indéfini «on». *Langages*. 2014. No 3. P. 99-115.
13. Müller Gjesdal A. Étude sémantique du pronom ON dans une perspective textuelle et contextuelle. Thèse de doctorat. Université de Bergen. 2008. 247 p.
14. Norén C. La ScaPoLine appliquée sur corpus. L'exemple du pronom «on» *Langue Française*. 2009. No 164. P. 137-148.
15. Rabatel A. Une histoire du point de vue. Paris: Klincksieck, 1997. 306 p.
16. Rabatel A. La part de l'énonciateur dans la co-construction interactionnelle des points de vue. *Marges Linguistiques*. 2005. P. 115-136.
17. Rabatel A. Positions, positionnements et postures de l'énonciateur. *Linha d'Água*. 2013. No 26 (2). P. 159-183.
18. Serments de Strasbourg. Режим доступу: https://www.lexilogos.com/serments_strasbourg.htm

Burbelo V. B. CONCERNING THE QUESTION OF (SELF) DESIGNATION OF PARTICIPANTS OF COMMUNICATIVE INTERACTION IN THE OLD FRENCH LANGUAGE

The article is devoted to the problem of pragma-communicative organization of genres of discourse relating to the ancient French period on the material of "Strasbourg Oaths". The aim of the article is to outline the pragma-communicative potentials of the French language in order to denote the participants of the communicative process and to express their functions, positions, interaction opportunities in this process. It is suggested to apply a comprehensive approach to the analysis of pragma-communicative features of the representation of participants in the communicative situation, taking into account modern scientific developments in communicative linguistics, linguopragmatics, discourse, lexical-semantic and grammatical research, history of language. The specifics of the organization of the general communicative and discursive realm of medieval France of that period, as well as linguistic features of designation of subjects of interaction are taken into account along with their functions and semantic content of linguistic units expressing them, from categorical to special aspectualized meanings. The pronoun paradigm plays a special role, the categorical meanings of which form the basic relational structure of communicative relations, that is aspectualized in the social plan through the designation of family and hierarchical ties. The structure of the communicative organization and pragma-communicative functions of the participants are outlined. Within the situational deixis of this communicative situation there is a shift and overlapping of focuses of pure sign indexality, referentiality, as well as non-referentiality. The main vectors of semanticization are the development of the I/Other relationship as inclusion / exclusion within the corresponding field of subjectivity. In pragmatic terms, direct and indirect participants of communicative interaction appear as actors in a promising speech act, which imposes on them a different degree of responsibility for compliance with its conditions.

Key words: participant of communicative interaction, subjectivity, pragma-communicative feature, speech act, Old French language, indexality, referentiality.